O NOUĂ EDIȚIE A BIBLIEI LUI ȘERBAN

de

PAUL MIRON

Alcătuirea acestui volum începe cu un apel publicat la Freiburg, acum cîțiva ani, în care „cercetători din felurite domenii" erau solicitați să participe la o nouă ediție a *Bibliei* de la 1688. Spuneam: „O asemenea operă uriașă nu se întreprinde decît o dată la secole; ar fi o greșeală de neiertat dacă o singură disciplină n-ar fi chemată să-și dea contribuția la elucidarea textului din 1688, la preistoria sau influența sa, precum și la toate problemele culturale legate de scriptura de acum 300 de ani". Prezentam — ca metodă de investigație — cartea *Rut*. Ca sărbătorirea să nu rămînă chiar așa de sărăcită, ne-am străduit să o secundăm prin publicarea unui număr special din DACO-ROMANIA (VII, 1988), oferind astfel contextul științific necesar. Încurajați de rezultatele obținute în cadrul colaborării dintre Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași și Universitatea „Albert-Ludwig" din Freiburg, ne-am legat iarăși cu venerabila Alma Mater moldoveană la înfăptuirea unui proiect de cercetare comun: *Monumenta linguae Dacoromanorum*, ale cărui roade se întrezăresc aici. Calea tiparului ne-a deschis-o cu generozitate rectorul Universității, profesorul Viorel Barbu, fidel autenticei tradiții științifice ieșene.

Ca și în cartea Rut, care constituia un fel de îndreptar, textul original, în afară de „mirozna vremurilor ce au pălit", dă garanția unui control filologic, textul transcris după un sistem deliberat convențional oferind unui public foarte larg plăcerea lecturii în *forma* în care a apărut.

Datorită unei înțelepte sugestii a lui N.A. Ursu, se reproduc și cele două izvoade înrudite: ms. 45 din Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj — o copie după traducerea *Vechiului Testament* de Spătarul Milescu, copie întocmită pentru mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei (1668—1672, 1679—1708), cu adaosuri și îmbunătățiri; ms. 4 389 din Biblioteca Academiei Române, adică o altă traducere făcută după mai multe surse, printre care și Biblia slavonă de la Ostrog (1581), dar care folosește în orice caz lucrarea spătarului moldovean ca temei al *Septuagintei*.

Se mai adaugă apoi o analiză textuală, o încercare de a reda textul pe înțeles, ținînd seama de modelele originale masorete, precum și de experiența secular a interpreților elini sau apuseni. E vorba în primul rînd de a *descifra* conceptul narativ în curgerea sa, de a-i descoperi „capcanele" instituite de situația socială, religioasă etc. dată, ca astfel cititorul să poată înțelege mai bine care au fost greutățile cu care se luptau traducătorii din secolul al XVII-lea, unde au reușit și unde au fost învinși, nu din cauza unui rigorism filologic sau de „sărăcia limbii", cît de o exagerată fidelitate față de textele originale folosite.

O altă secțiune încearcă prin note suplimentare să compare textul de la Frankfurt, 1597, cu alte ediții ale Septuagintei (*LXX*), să explice diverse situații din ebraică, îmbogățind informația lectorului de la istorie și geografie pînă la etnologie și mitologie antică, să indice soluții de translatare din alte limbi sau chiar din română, să sublinieze pasajele obscure, să semnaleze interferențe și probabile căi de receptare.

La indice, traducerea lexiilor în franceză și germană, cu scopul de a include studiul textului într-un circuit internațional, nu acoperă tot spectrul semantic al fiecărui exemplu în parte, ci oferă doar un punct mediu de orientare. Pentru distincțiile gramaticale s-a ținut seama de situația istorică, desigur discutabilă, dar obiectul rubricii rămîne depozitarea materialelor lexicale în diviziuni transparente unor noi investigații.

Vasile Drăguț ne pregătea o serie de imagini exemplare din vechea iconografie românească pentru a prezenta receptarea Bibliei în pictură. Moartea sa ne-a privat acum de un capitol foarte important în ediția aceasta.

Mitropolitul Andrei Șaguna scria în prefața *Bibliei* publicate de el la Sibiu (1856—1858): „Limba Bibliei pentru un popor numai o dată se face; dacă s-au învins piedica cea mare a traducerii și dacă poporul au primit limba aceea zicînd în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de a mai face alta, ci numai a o reînnoi și îndrepta așa, după cum ar fi reînnoit și îndreptat traducătorul cel dintîi al Bibliei de ar fi trăit pînă în vremile lor". În patrimoniul spiritual al fiecărei națiuni din spațiul european, data traducerii *Bibliei* este o sărbătoare, evenimentul înseamnă întotdeauna abordarea unei trepte culturale superioare.

Istoria tălmăcirii ei începe cu *Septuaginta*, versiunea elină a Vechiului Testament, săvîrșită de 72 de cărturari iudei alexandrini (după Moses Gaster — palestinieni) cu 300 de ani înainte de nașterea lui Isus și refăcută patru secole mai tîrziu de alții (Aquila, Theodotion, Symmachus). Alături de textul ebraic original, acesta și transliterat în alfabet grecesc, au fost reproduse în *Septuaginta* și variantele date de Aquila, Theodotion, Symmachus, de Origen în opera sa *Hexapla*, LXX, care a rămas textul oficial al Bisericii ortodoxe, s-a tipărit pentru prima dată în celebra *Biblie* de la Complutum (Alcalá de Henares de lîngă Madrid), împreună cu versiunea ebraică, aramеică și latină, între 1514 și 1517 — cînd se deschide tradiția prea frumoa-

BDD-B788-02 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:44:38 UTC)

selor tipărituri ale bibliilor poliglote, din care semnalăm *Biblia* lui Filip II de Spania, Antwerpen, 1568—1573, *Biblia* în opt tomuri a Imprimeriei Regale din Paris, 1642, și *Biblia* episcopului Walton, Londra, 1653—1657.

Printre primele traduceri în limbi orientale e de reținut *Vetus Syra* din sec. II; din spațiul carpato-dunărean, aceea în limba gotică a lui Ulfila, în sec. IV. Numeroasele versiuni latine (*Vetus latina*) care circulau în Europa și-au pierdut importanța odată cu răspîndirea *Vulgatei*, traducerea epocală a Fericitului Ieronim (347—419), la dorința papei Damasus I. Ieronim a folosit textul elin, părți revizuite din *Vetus latina*, originalul ebraic și, pentru Cartea Iuditei și a lui Tobit, o versiune arameică. Conciliul trientin (1564) a declarat opera ieronimiană ca singura „autentică". Este prima carte care vede lumina tiparului, datorită invenției lui Gutenberg, după 641 de zile de lucru, la Mainz, în 1455. La 1590 apare *Sixtina*, o ediție revizuită, introdusă de papa Sixtus V, iar în 1592, *Sixtina-Clementina*, sub papa Clemens VIII, care a rămas pînă în secolul nostru versiunea catolică oficială. *Biblia* de la Strasbourg (1466), cea dintîi traducere a Sf. Scripturi într-o limbă populară, anume germana, se datorește probabil teologului Rudigerus, despre care știm că, în 1451, fusese rector al Universității din Lipsca. Acesteia i-au urmat 13 ediții, în parte revizuite, pînă la cea de la Augsburg (1518). Luther traduce *Das Newe Testament Deutzsch*, care apare în 1522 la Wittenberg. Urmează, un an mai tîrziu, *Pentateuhul* și la 1534 ediția completă, opera care a avut cea mai mare importanță în formarea și creșterea limbii germane moderne scrise. Luther a folosit versiunea ebraică de la Brescia (1454), dar și *Vulgata*, *Septuaginta*, fragmente și glose latine. Nenumărate ediții i-au urmat pînă în zilele noastre; mai mult chiar, ea a fost folosită ca îndreptar și în alte limbi, de exemplu pentru suedeză (1540—41), daneză (1550), în Islanda (1540) și în Anglia, la *Noul Testament* al lui Tyndale (1526). Sub influența calvină, s-a redactat *The Bible and Holy Scriptures*, Geneva, 1560, dar cea mai impunătoare operă colectivă de traducere, după *Septuaginta*, rămîne *The King James Bible*, Londra, 1611, la care au lucrat, timp de cinci ani, 50 de cărturari, grupați în 6 echipe. În *Printing and the Mind of Man* se afirmă: „Această carte s-a citit și cercetat în toate casele, iar înrîurirea ei asupra caracterului, imaginației și inteligenței unei națiuni întregi, timp de trei sute de ani, a fost mai mare decît al oricărui curent literar sau mișcare religioasă din istoria noastră". *Biblia* tradusă de Malermi în italiană vede lumina tiparului în 1471, la Veneția. La Lyon (1477—78) a apărut prima *Biblie* tipărită în limba franceză — fragmente circulau încă din sec. XII — urmată de cea a lui Faber Stapulensis (1523—30), care, deși pusă la index, a avut o foarte largă răspîndire. În Valencia se tipărește o *Biblie* în limba catalană la 1478, iar la Praga, zece ani ma tîrziu, în limba cehă. În spațiul Bisericii Ortodoxe cu altă poziție față de scriptură sacră, se alcătuește o traducere slavonă în anul 1499, la inițiativa mitropolitului Ghenadie de Novgorod, care stă la baza *Bibliei* de la Ostrog, tipărită de cneazul Constantin la 1581, cu o ediție revizuită la 1663 și cea „elisabetiană" de la 1751, rămasă, cu puține modificări, versiunea oficială la ruși, unde abia în 1821 apare *Noul Testament* în limba lor, cu text slavon paralel, iar *Biblia* completă în 1876. Traducerea bulgară datează dn 1871, cea ucraineană, cea sîrbească și cea macedoneană din secolul XX, pe cînd georgienii se mîndresc cu *Biblia* regelui Arcil, apărută la 1743. Încercări de a se traduce *Biblia* în limba populară greacă au existat încă din secolul XVI, dar ele au fost totdeauna respinse de autoritatea ecleziastică. Trei sinoade ortodoxe au condamnat traducerea *Noului Testament* efectuată de Maxim Kallipolites (Geneva, 1638), pe cînd ediția revizuită a lui Serafim din Mytilene (1703) a fost arsă un an mai tîrziu. Conflictul dintre partida conservatoare și partizanii introducerii unei versiuni pe înțelesul tuturor a culminat în lupte sîngeroase de stradă pe la începutul secolului nostru, așa-numitele „evangheliaca".

Cele mai vechi texte biblice în limba română datează din secolul XVI și aparțin ciclului liturgic. E vorba de cele trei cărți de psalmi, *Psaltirea Scheiană*, *Psaltirea Voronețeană* și *Psaltirea Hurmuzachi*, descoperite în secolul trecut și care stau la baza cercetărilor de istorie a limbii literare. Nu e de mirare că tocmai această carte biblică a apărut mai întîi: în crugul vieții monahale, psalmii sînt recitați în perioade săptămînale, și atît de cunoscuți, încît lungimea lor a putut deveni chiar o măsură de timp în treburile zilnice. Între 6 februarie și 27 mai 1570 se tipărește *Psaltirea* românească la Brașov, căreia îi urmează o *Psaltire* slavo-română, șapte ani mai tîrziu; la 1589, fiul lui Coresi, Șerban, publică o altă ediție. Din îndemnul mitropolitului Simeon Ștefan al Ardealului, apare în 1651 *Psaltirea* de la Bălgrad (Alba Iulia). Tot la mijlocul secolului al XVII-lea și Dosoftei, viitorul mitropolit, lucra la o traducere a *Psaltirii*, text rămas în mai multe copii manuscrise. *Psaltirea de-nțăles* a aceluiași, Iași, 1680, prezintă paralel textul slavon și român, desigur cu scopuri didactice.

Tipărită la Uniew, în Polonia, apare în anul 1673, *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, o operă de deosebită importanță pentru literatura română, prima versificare a *Psaltirii* într-o limbă națională din spațiul Bisericii Ortodoxe. Dosoftei s-a trudit „cinci ani foarte cu osîrdie mare" pentru a reda în 8634 de versuri cartea lui David.

Și după apariția *Bibliei de la București*, *Psaltirea* rămîne cartea biblică cea mai des tipărită și cu cea mai mare circulație, datorită tradiției întărite de recomandările Părinților bisericești, dintre care Sf. Vasile cel Mare ocupă aici un loc hotărîtor. Cele mai importante ediții pînă la Unirea Principatelor au fost: București — 1735, 1748, 1758, 1775, 1780, 1796, 1806, 1820; Iași — 1731, 1743, 1748, 1757, 1766, 1782, 1790, 1794, 1802; Sibiu — 1791; Buzău — 1701, 1703, 1767, 1835, 1837, 1841; Blaj — 1764, 1773, 1780; Rîmnicu Vîlcea — 1725, 1743, 1746, 1751, 1764, 1779, 1784, 1787, 1793, 1817, 1819; Mînăstirea Neamț — 1807, 1817, 1824.

Pe cînd textele din *Vechiul Testament* au fost foarte rare, *Noul Testament* este reprezentat, datorită necesităților de cult și catehează, destul de abundent. Putem semnala din prima categorie doar *Palia de la Orăștie* (1581—82), o traducere a *Genezei* și *Exodului* de către cinci cărturari ardeleni după versiunea maghiară a lui Heltai Gáspár, Cluj, 1551, folosindu-se și *Vulgata* și alte modele neidentificate încă, apoi un fragment din *Levitic* (26. 3—41), descoperit de Hasdeu în Biblioteca Națională din Belgrad și publicat în *Cuvente din bătrîni*. În anul 1683 mitropolitul Dosoftei tipărește la Iași un volum în care sînt cuprinse toate textele din *Vechiul Testament* folosite în serviciile divine de Biserica Ortodoxă, *Profitologhion — adecă parimiile și prorocestviile preste an ce să citesc în sfînta besêrică*. În Biserica răsăriteană frecvența lecturilor din *Vechiul Testament* a scăzut încă din epoca bizantină. Exi-

BDD-B788-02 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:44:38 UTC)

stă diferite tradiții, la greci, la slavii răsăriteni, la slavii din sud. La români au fost diferențe de la eparhie la eparhie și între mînăstiri. Celor 150 de psalmi, împărțiți în 20 de catisme, li s-au mai adăugat așa-zisele ode, care, prin conținutul lor poetic, au avut un puternic ecou în literatură. Acestea sînt: *Întîia cîntare a lui Moise* (*Exodus* 15.1—19); *A doua cîntare a lui Moise* (*Deuteronomul* 32.1—43); *Ruga Anei* (*I Regi* 2.1—10); *Ruga lui Avacum* (*Avacum* 3.2—19); *Ruga lui Isaia* (*Isaia* 26.9—20); *Ruga lui Iona* (*Iona* 2.3—10); *Ruga celor trei tineri* (*Daniel* 3.26—56); *Cîntarea ce, lor trei tineri* (*Daniel* 3.57—88); *Cîntarea lui Zaharia* (*Luca* 1.68—79).

Un inventar al pasajelor din *Vechiul Testament* folosite în tipicul general al Bisericii ar prezenta, după sondajul nostru, următoarele date: *Geneza* 1.1—13, 1.14—23, 1.24—2.3, 2.4—19, 2.20—3.20, 3.21—4.7, 4.8—15, 4.16—26, 5.1—24, 5.32—6.8, 6.9—22, 7.1—5, 7.6—9, 7.11—8.3, 8.4—21, 8.21—9.7, 9.8—17, 9.18—10.1, 10.32—11.9, 12.1—7, 13.12—18, 14.14—20, 15.1—15, 17.1—9, 17.15—17, 17.19, 18.11—14, 18.20—33, 21.1—2, 21.4—8, 22.1—18, 27.1—41, 28.10—17, 31.3—16, 32.2—11, 43.26—31, 46.1—7, 49.1—2, 49.8—12, 49.33—50; Exodul 1.1—20, 2.5—10, 2.11—22, 12.1—11, 12.51—13.3, 13.10—12, 13.14—16, 13.20—15.19, 14.7—20, 15.22—16.1, 19.10—19, 24.12—18, 33.11—23, 34.4—6, 34.8, 40.1—5, 40.9—10, 40.16, 40.34—35; *Leviticul* 12.1—4, 26.3—12, 26.14—17, 26.19—20, 26.22, 26.33, 26.40—41; *Numerii* 8.16—17, 11.16—17, 11.24—29, 24.2—3, 24.5—9, 24.15—18; *Deuteronomul* 1.8—11, 1.15—17, 10.14—21; *Iosua* 3.7—8, 3.15—17, 5.10—15; *Judecători* 5.36—40, 6.7, 6.11—24, 13.2—8, 13.13—14, 13.17—18, 13.21; *I Regi* 7.51, 8.1, 8.3—7, 8.9—11, 17.8—24, 18.30—39, 19.11—13, 19.15—16; *II Regi* 2. 6—14, 2.19—22, 4.8—37, 5.9—14; *Iov* 1.1—12, 1.13—22, 2.1—10, 38.1—21, 42.1—5, 42.12—17; *Pilde* 1.1—19, 1.20—33, 2.1—22, 3.1—18, 3.19—34, 3.34—4.22, 5.1—15, 5.15—6,3, 6.3—20, 6.20—7.1, 8.1—21, 8.32—9.11, 9.12—18, 10.1—22, 10.31—11.12 11.19—12.6, 12.8—22, 12.23—13.9, 13.20—14.6, 14.15—26, 14.27—15.4, 15.7—19, 15.20—16.9, 16—1733, 17.17—18.5, 19.6—25, 21.3—21, 21.23—22.4, 23.15—24.5, 31.8—31; Isaia 1.1—20, 1.19—2.3, 2.2—3, 2.3—11 2.11—21, 3.1—1.4, 4.2—5.7, 5.7—16, 5.16—25, 6.1—12, 7.1—16, 8.1—4, 8.8—10, 8.13—9.7, 9.8—10.4, 10.12—20, 11.1—12.2, 12.3—6, 13.2—13, 14.24—32, 19.1—5, 19.12, 19.16, 19.19—21, 25.1—9, 26.21—27.9, 28.14—22, 29.13—23, 35.1—10, 38.6, 40.1—3, 40.9, 40.18—31, 41.4—14, 41.17—18, 42.5—16, 43.9—14, 45.8, 45.11—17, 48,17—49.4, 49.6—15, 52.13—15, 53.1—12, 54.1, 55.1—13, 58.1—11, 60.1—16, 61.1—9, 61.10—62.5, 62.10—63.3, 63.7—9, 63.11—64.5, 65.8—16, 66. 10—24; *Ieremia* 11.18—23, 12.1—5, 12.9—11, 12.14—15, 31. 31—34; *Iezechiel* 1.1—21; 1.22—28, 2.3—10, 3.1—3, 28.1—14, 36.24—28, 43.27—44.4; *Daniel* 2.31—36, 2.44—45, 3.1—88; *Miheia* 4.6—7, 5.1—3; *Ioil* 2.12—26, 2.23—3.5, 3.12—21; Iona 1.1—4, 1.11; Sofonie 3.8—15, 3.14—19; *Zaharia* 8. 4—17, 8.19—23, 9.9—15, 11.10—13; *Maleahi* 3.1—3, 3.5—7, 3.12, 3.17—18, 4.4—6; *Iudit* 1.1—10, 1.11—25; *Baruh* 3.36—4.4; *Înțel.* 3.1—9, 4.7—15, 4.10—20, 5.1—7, 5.15—6.3. Cam aceleași sînt și textele fixate de Dosoftei în *Parimii*.

Cel mai vechi text tipărit din *Noul Testament* ce s-a păstrat este *Evangheliarul de la Sibiu* (1551—53), astăzi la Biblioteca Saltîcov-Șcedrin din Leningrad. El conține *Evanghelia* după Matei, cap. 3.17—27.55, în text paralel român și slavon. La Oiejdea/Alba s-au mai descoperit două file din această carte, care pare că a avut o circulație largă.

Codicele Popii Bratul de pe la jumătatea sec. XVI este un manuscris care conține *Faptele Apostolilor*, ambele *Epistole* ale lui Ioan și ale lui Petru, Iacob, precum și *I Corinteni* 5.6—7.35, în text paralel slavon și român. *Codicele Voronețean* cuprinde *Faptele Apostolilor* de la cap. 18.14, Iacob, Petru I și Petru II, pînă la cap. 2.9. Dintre tipăriturile diaconului Coresi, pomenim: 1. *Tetraevanghelul*, Brașov, 1560—61, păstrat în mai multe exemplare intacte; o copie efectuată de Radu de la Mănicești din ordinul lui Petru Cercel, pribeag în Rhodos (1574), se află la British Museum. 2. *Praxiul* sau *Lucrul Apostolesc*, o carte de cult, prin urmare, apărută pe la 1563. 3. *Cartea ce se cheamă evanghelie cu învățătură de în tuspatru evangheliștii aleasă*, o reluare a textului din *Tetraevanghel*, cu comentarii într-o limbă românească mult mai curgătoare și îngrijită.

Prima traducere integrală a *Noului Testament* (Alba Iulia, 1648) este legată de numele mitropolitului Simeon Ștefan al Ardealului și a rămas sursa principală a următoarelor ediții biblice. S-au folosit, în afară de originalul elin, modele slavone și latinești. Prefața mitropolitului, devenită o pagină prețioasă a unei antologii naționale, dezvoltă noțiunea de unitate a limbii, de circulație a cuvintelor ca și de receptare a împrumuturilor lingvistice. *Evangheliile* și *Epistolele* — cu puține excepții — sînt precedate de prefețe originale.

Șerban Cantacuzino patronează apariția primei *Evanghelii* de la București, în 1682, tipărită de mitropolitul Teodosie; un an mai tîrziu apare, în aceleași condiții, *Apostolul*. Ambele au stat la baza *Bibliei* lui Șerban. Dintre *Evangheliarele* mai importante, după 1688, notăm, la București, edițiile din 1693, 1742, 1750, 1760, 1775; Snagov 1697; Iași 1741, 1762; Sibiu 1844, 1859; Blaj 1765, 1776; Buzău 1834, 1837; Rîmnicu Vîlcea 1746, 1784, 1794; Mînăstirea Neamț 1821. *Apostolul*: București 1743, 1774, 1784, 1820; Iași 1756, 1791; Blaj 1767; Buzău 1704, 1743, 1836; Rîmnicu Vîlcea 1747, 1794. Numeroase alte ediții din aceste două cărți destinate cultului, adică lecturii în biserică, au apărut pînă în zilele noastre, ultimele în 1987. *Biblia* în întregime sau *Noul Testament* au cunoscut următoarele imprimări: *Noul Testament acum tipărit într-acest chip pre limba rumânească* de Antim Ivireanul, la București, în 1703; *Bibliia adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei vechi și ale cei noao lêge* în traducerea lui Samuil Micu, Blaj, 1795, de fapt o versiune revizuită a *Bibliei* lui Șerban; *Noul Testament al Domnului nostru Iisus Hristos, Petersburg, 1817*, text după *Biblia* de la Blaj; *Noul Testament adecă Așezământ*, 1818, Mănăstirea Neamț, tipărit cu sprijinul mitropolitului Veniamin Costachi, în traducerea monahilor Silvestru și Ilarie; *Noul Testament adecă Așezământul Legii cei noao a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos*, Petersburg, 1819, o nouă ediție revizuită a celei din 1817; *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii vechi și a cei Noao*, Petersburg 1819, tipărită de Societatea biblică rusească după textul de la Blaj, revizuit sub supravegherea mitropolitului Gavriil Bănulescu de la Chișinău; *Noul Așezământ sau legea cea nouă a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos*, Mănăstirea Neamț, 1823; *Noul Testament al Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos*, Smirna, 1838, cu o nouă ediție în 1846; *Noul Testament al Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos*, București, 1854, conține numai cele patru Evanghelii; *Biblia sau Testamentul Vechiu și Nou*, Buzău, 1854—56, reproduce *Biblia* de la Blaj, colaționată și cu alte versiuni; *Noul Testament*, București, 1855, reproduce versiunea de la Smirna, noi ediții în 1857 și 1859; *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii cei vechi și a cei noaă*, Sibiu, 1856—58, sub îngrijirea mitropolitului

BDD-B788-02 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:44:38 UTC)

Andrei Şaguna, reproduce textul revizuit de la Petersburg, îmbogăţit cu aproape 100 de ilustraţii; *Biblia Sacra ce cuprinde Vechiul şi Noul Testament*, Paris, 1859, este încercarea lui Ion Heliade Rădulescu de a reda Sfînta Scriptură într-o limbă italianizantă, traducînd primele opt cărţi; conţine şi cîteva gravuri duioase, tipice epocii; *Biblia Sacra (Geneza, Psalmii, Isaia)*, tradusă nereuşit de Constantin Aristia din limba elină, apare la Bucureşti în 1859.

După Unirea Principatelor apar ediţii ale *Noului Testament* la Sibiu, 1867, Viena, 1875, Bucureşti, 1867, 1885, 1897, 1905, 1906, 1908, 1912, 1921, 1922, 1922, 1925, 1927, 1928, 1930, 1937, 1941, 1945, 1951, 1972, 1979, 1983; Cluj 1942, 1945; Mănăstirea Neamţ, 1924, 1926, 1931 şi în Israel, 1962.

Biblia integrală se tipăreşte la Iaşi, 1865, 1871, 1874; Bucureşti, 1893, 1906, 1909, 1912, 1913, 1914, 1926, 1930, 1936, 1938, 1944, 1968, 1975, 1982, în afara hotarelor, la Pesta, 1873, la Viena, 1905 şi la Londra, 1920, 1965.

S-a mai spus: *Biblia* de la Bucureşti a consacrat unitatea de limbă a românilor despărţiţi politiceşte. Nu mai puţin important este faptul că s-a impus valoarea scriiturii într-un mediu supus geografic şi istoric primatului oralităţii. În lumea ortodoxă trăirea mesajului biblic era condiţionată de cîntare, rostire şi imagini. Dar această alfabetizare duhovnicească nu s-a petrecut printr-un act de erezie faţă de autoritatea ecleziastică, ci din contra, într-o deplină armonie între clerul superior şi cărturarii laici. Să ne amintim că ne aflăm într-o epocă în care nu numai Vaticanul (sub papa Alexandru VII, în 1664: „Biblia vulgari quocunque idiomate conscripta"), dar şi concilii ortodoxe condamnau traducerile în limba poporului, o epocă frămîntată de convulsii confesionale, la care teologii din ţările româneşti au participat, atunci cînd li s-a părut că este ameninţată fiinţa Bisericii însăşi. Şi totuşi scrierile de acest gen rămîn stratul de compost din care a putut să se înalţe marea realizare de la 1688. Conform tradiţiei patristice, s-a ales *Septuaginta* ca temei al traducerii şi nu după vreo tendinţă de răzvrătire, iar ediţiile preferate, de la „Frangofort" sau din „Englitera", datorită renumelui lor cărturăresc. Gestul larg al Bisericii de a dărui poporului Sfînta Scriptură în limba sa a conturat şi dimensiunea unei ortodoxii româneşti, străină de servitudini de primat confesional, împăciuitoare şi tolerantă. Grigore Ureche scria cu o jumătate de veac mai înainte, scîrbindu-se de dihonia dintre biserici după conciliul de la Florenţa: „De care lucru, de era mai-nainte de acel săbor ceva neîngăduinţă într-acêste bisêrici, era şi nădejde că să vor tocmi şi vor veni la împreunare, iară după săbor, atîta oţărîtură stătu într-amîndoao bisêricile, de nu să pot vedea cu dragoste, ce una pre alta hulêşte şi defaimă şi una pre alta va să pogoare şi să o calce. Răsăritul iaste începător, Apusul va să se înalţe şi aşa una alţiia nu va să dea cale, cum Răsăritul cu Apusul n-ar fi fostu logodna lui Hristos". Indiferent de cine ar fi fost tainicul *ghost-writer* al scrisorii patriarhului Dositei către principe, ea devine un document cu dublă referinţă — culturală şi ecleziastică. Istoria Bibliei de la Bucureşti nu poate fi înţeleasă dacă nu se subliniază mai înainte de toate climatul cultural care domnea în ţările româneşti în acea vreme, condiţionat de o deschidere către marile focare spirituale ale epocii, fără priorităţi partizanale, cum nu deseori s-a întîmplat în istoria românească. De la Bar la Kiew, de la Padova la Academia patriarhiei din Constantinopol, străluceau luminile unei renaşteri spirituale la care Iaşul şi Bucureştiul au participat. Legătura cu Transilvania mitropolitului Simeon Ştefan e vădită din text; chiar dacă Dosoftei n-ar fi participat direct la revizuirea textului ce s-a tipărit, Moldova reprezintă în interferenţele săvîrşirei traducerii curentul viu şi puternic, sporit de personalitatea, activitatea şi şcoala mitropolitului-poet.

Eliberată din blestemul izolării, cultura românească a rodit, iar capitala valahă a crescut de la raia a Porţii la rangul de metropolă europeană, cercetată de cărturari şi ierarhi vestiţi nu numai în scopuri turistice. De aceea istoria *Bibliei de la Bucureşti* e şi o istorie a legăturilor de prietenie, depăşind provincialismul sterp şi îngust al hotarelor închise. Să ne gîndim numai la aportul alumnilor lui Teofil Coridaleu, de exemplu Ioan Cariofil şi Gherman de Nyssa, prietenii Cantacuzinilor şi ai lui Brâncoveanu. Istoria Bibliei de la Bucureşti e şi o pildă a biruinţei spiritului şi un îndreptar pentru orice activitate cărturărească. Spune Şerban Cantacuzino în prefaţa sa: „... că nu sînt tainele credinţei noastre ca ale elefsinênilor să zacă ascunse şi închise".

Freiburg, 13 iunie 1988

BDD-B788-02 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:44:38 UTC)